

РОЛЬ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

УДК 37.091.12:159 – 051

Олена Корж, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови професійного спрямування
Донецького національного університету, м. Вінниця

РОЛЬ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

У статті досліджено теоретичні основи комунікативної компетентності. Розглянуто сутність понять “комунікативна компетентність” та “професійна взаємодія”. Коротко проаналізовано наукові підходи до трактування терміну “комунікація”. Визначено значення англійської комунікативної компетентності для здійснення професійної взаємодії майбутніх працівників соціономічної сфери.

Ключові слова: професійна взаємодія, комунікація, комунікативна компетентність, соціономічні професії.

Літ. 15.

Елена Корж, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры английского языка профессионального направления
Донецкого национального университета, г. Винница

РОЛЬ АНГЛОЯЗЫЧНОЙ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОФЕСІОНАЛЬНОМ ВЗАИМОДЕЙСТВИИ БУДУЩИХ РАБОТНИКОВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРЫ

В статье исследуются теоретические основы коммуникативной компетентности. Рассматривается суть понятий “коммуникативная компетентность” и “профессиональное взаимодействие”. Кратко анализируются научные подходы к толкованию понятия “коммуникация”. Определяется значение англоязычной коммуникативной компетентности для создания профессионального взаимодействия будущих работников социономической сферы.

Ключевые слова: профессиональное взаимодействие, коммуникация, коммуникативная компетентность, социономические профессии.

Olena Korzh, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
English Language of Professional Direction Department Donetsk National University, Vinnytsya

THE ROLE OF ENGLISH COMMUNICATIVE COMPETENCY IN THE PROFESSIONAL INTERACTION OF SOCIONOMIC WORKERS

The article investigates the theoretical backgrounds of communicative competency. The content of terms “communicative competency” and “professional interaction” is considered. The scientific approach to the definition of the term “communication” is briefly analyzed. The significance of English communicative competency to the implementation of professional interaction of future socioeconomic workers is determined.

Keywords: professional interaction, communication, a communicative competency, socioeconomic professions.

Постановка проблеми. Сьогодні вихід будь-якої компанії на міжнародний рівень – це непросто амбіція роботодавця. Настає нова доба розвитку країни, коли торгівельні стосунки поступово виходять за межі вузької вітчизняної конкуренції. Міжнародні відносини стають необхідністю та буденністю.

За таких умов процес інтеграції України до ЄС вимагає посилення якості підготовки викладачами ВНЗ майбутніх працівників соціономічної сфери. Побудова держави європейського рівня потребує робітників зі знанням іноземних мов, що зможуть гідно презентувати вітчизняне підприємство за кордоном, налагодити партнерські стосунки.

Аналіз основних досліджень. Такий напрямок розвитку країни вимагає від працівників

соціономічної сфери здатності до налагодження ефективної професійної взаємодії. Саме тому це питання активно досліджують С. Кожушко [9], Н. Шигонська [13], О. Дишко [6], С. Сараєва [11] та ін. Незважаючи на це, проблема потребує подальшого дослідження, тому що вивчено ще не всі аспекти професійної взаємодії, зокрема працівників соціономічної галузі.

Досить важливим чинником регулювання професійної взаємодії є комунікація. Спілкування сприяє формуванню позитивного враження про мовців, що стає запорукою подальшої співпраці. Із цієї причини комунікативний підхід до вивчення іноземної мови сьогодні можна назвати пріоритетним. Його дослідженням займаються Р. Бояцис, М. Лайл, І. Ярмола, В. Байденко,

РОЛЬ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ВЗАЄМОДІЇ МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ СОЦІОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

О. Дуплійчук, Т. Пушкар, А. Шишко тощо. Однак питання формування комунікативної компетентності як показника засвоєння англійської мови для здійснення ефективної професійної взаємодії в межах соціономічної галузі все ще лишається мало дослідженим та не втрачає своєї актуальності.

Метою статті є розгляд теоретичного аспекту визначення ролі англійської комунікативної компетентності в підготовці студентів соціономічної сфери до професійної взаємодії.

Завдання: проаналізувати науково-педагогічну українську та зарубіжну літературу, визначити тлумачення термінів “професійна взаємодія” та “комунікативна компетентність”, розглянути наукові підходи до потрактування комунікації, визначити значення англійської комунікативної компетентності для здійснення професійної взаємодії представників соціономічних професій.

Об’єкт вивчення вітчизняна та зарубіжна наукова література, де розглядається питання комунікативної компетентності.

Предметом дослідження є англійська комунікативна компетентність як ефективний елемент здійснення професійної взаємодії представників соціономічної галузі.

Виклад основного матеріалу. У сучасній науковій літературі сформувався цілком унормоване потрактування професійної взаємодії: “...Це функціональна взаємодія, що має діловий характер, не тотожна міжособистісній взаємодії. Особливості професійної взаємодії полягають в тому, що: партнер у професійній взаємодії завжди виступає як особистість, значима для суб’єкта; взаємодіючих людей відрізняє добре взаєморозуміння в питаннях справи; основне завдання професійної взаємодії продуктивне співробітництво” [12, 170].

Процес здійснення професійної взаємодії вимагає від фахівця, зокрема представника соціономічної сфери, певних знань та умінь, які формуються під час навчання у ВНЗ. Людські стосунки досить складні і потребують урахування низки психологічних особливостей суб’єктів професійної діяльності, володіння необхідними професійними навичками. Відтак потребує модернізації і схема здійснення професійної взаємодії. Якщо, наприклад, раніше продавцеві було достатньо мати гарні знання зі своєї спеціальності, щоб успішно працювати в торгівельній сфері, то тепер треба ураховувати психологію покупця. Сьогодні менеджмент та маркетинг йдуть поруч. Виникають цілі комерційні системи, техніки тощо, які спрямовані на пошук, привернення уваги клієнта. Роль

професійної взаємодії зростає, а разом із нею і роль комунікації.

Справа в тому, що налагодити добрі партнерські стосунки можна тільки тоді, коли комунікатор та реципієнт, так би мовити, вільно декодифікують інформацію. Наприклад, щоб менеджерам досягти бажаного результату під час ділових переговорів, необхідно знайти порозуміння, ключем до якого є знання англійської мови. Особливо ж гостро це питання стосується підготовки медичних працівників, зокрема стоматологів. Їм досить часто у своїй медичній практиці доводиться спілкуватися з пацієнтами-іноземцями, яких вони зобов’язані розуміти, інакше не зможуть виконати свій професійний обов’язок. “Спілкування є засобом та інструментом професійної діяльності фахівців професій соціономічного типу (психологів, вчителів, слідчих, менеджерів, лікарів тощо). Предметом професійної діяльності в них є інша людина, і спілкування в цьому випадку виступає основним інструментом соціально-професійної взаємодії фахівця і клієнта” [2, 25].

Комунікативна компетентність передбачає оволодіння техніками спілкування, створення стратегії поведінки, усвідомлення психологічних проблем, що пов’язані із взаєморозумінням [10]. “Поняття комунікативної компетентності, зазначають дослідники, включає володіння певними нормами спілкування, поведінку як результат засвоєння різних етнічних і соціально-психологічних еталонів, поведінкових стереотипів, стандартів” [15, 189 – 190].

Зважаючи на різне розуміння предмету комунікації в науковій літературі, О. Добротвор виокремлює інформаційний, лінгвістичний та діяльнісний підходи. Інформаційний підхід зорієнтовано, в основному, на дослідження психологічних особливостей передачі інформації комунікантами, характеристиці засобів спілкування реципієнтів. У межах лінгвістичного підходу комунікацію вивчають як мовний акт. Науковці часто порівнюють внутрішнє та зовнішнє мовлення. В основі діялісного підходу є розуміння комунікації як виду діяльності [7, 58]. Ми ж вважаємо, що поняття комунікації досить широке. Його тлумачення не варто обмежувати вузькими критеріями досліджень, коли йдеться про формування англійської комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціономічної галузі.

Розглядаючи питання комунікативної компетентності науковці, здебільшого, акцентують увагу на безпосередньому обміні інформацією, що здійснюється в процесі

спілкування. Однак такий вид компетентності формується не лише під час прямого контактування двох комунікантів, але й завдяки спостереженню за вербальною та невербальною комунікацією інших людей. Тут велике значення має культурний інформаційний пласт, на який варто орієнтуватися в процесі викладання англійської мови майбутнім працівникам соціономічної сфери. Театральні вистави, кінематографічне мистецтво, література – це ті види мистецтва, що впливають на формування смаків, спосіб мислення реципієнтів. Звідси можна почерпнути моделі поведінки, схеми спілкування з іншими людьми. “У процесі опанування комунікативної сфери, зазначають дослідники, – людина позичає з культурного середовища засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм” [4, 177].

На початковому етапі спілкування велику роль відіграють перцептивні уміння. Практичне використання таких умінь можливе тільки за умови поінформованості щодо ціннісних орієнтирів комунікантів. А. Шишко зауважує, що уміння вербального спілкування в професійній діяльності вчителя ґрунтується на приверненні до себе уваги учнів, встановленні порозуміння, управлінні комунікативним процесом [14, 247]. Таку модель поведінки можна застосовувати й до інших видів соціономічних професій. Скажімо, менеджер із продажу різних товарів також спершу привертає увагу покупця, потім налагоджує психологічний контакт і скеровує дії клієнта. Безперечно, це не єдина схема рішень, адже різняться й самі соціономічні професії й ситуації, у яких опиняються комуніканти.

Ефективному здійсненню професійної взаємодії на міжнародному рівні зашкоджує відсутність навичок спілкування англійською мовою. Будь-який контакт із іноземними клієнтами вимагає гідної презентації з боку працівника соціономічної сфери. Відсутність таких умінь може стати причиною втрати потенційного клієнта. І тут, у першу чергу, відіграє роль комунікативна компетентність представника соціономічної галузі.

Завдяки застосуванню під час навчання комунікативного методу, студенти набувають комунікативної компетенції, суть якої полягає в здатності користуватися іноземною мовою в будь-якій ситуації. Комунікативна компетентність виникає тільки за умови наявності уже сформованих видів мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння та читання [1, 229 – 230]. Професорсько-викладацький склад будь-якого

ВНЗ, забезпечуючи дидактичну мету модульно-рейтингової програми з іноземної мови, по суті, займається формуванням комунікативно-компетентнісного блоку. Сюди входять розвиток навичок говоріння, аудіювання, читання, складання резюме для проведення наукових симпозіумів, використання граматичних конструкцій під час доповідей на конференціях, вміння перекладу тощо. Таким чином, майбутні фахівці соціономічних професій вчать сприймати інформацію англійською мовою, висловлювати власну позицію, розвивати навички ведення наукової бесіди, оформляти ділові папери, формулювати свої пропозиції, користуватися термінологією [3, 147].

Безперечно, на цьому не вичерпуються професійні можливості майбутніх працівників соціономічної галузі. Під час спілкування на заняттях англійською мовою студенти вчать вирішувати певні завдання, розуміти співрозмовників, висловлювати власні думки, дискутувати тощо. Для цього використовується монологічне, діалогічне та полілогічне мовлення, а також низка інших методико-педагогічних засобів та прийомів.

Ісаєва вважає, що процес вивчення іноземної мови з метою формування комунікативної культури студентів треба здійснювати методом розвитку трьох компонентів: емпатійного, когнітивного та поведінкового. Емпатійний компонент розвивається завдяки спостереженню за невербальною поведінкою співрозмовника, оволодінню технікою емпатійного слухання (дослівне повторення, перефразування), наданню оцінки впливу різних видів мистецтва, використанню експресивних мовностилістичних засобів. Когнітивний компонент передбачає використання студентами техніки рефлексивного слухання, формулювання низки питань, пошук та передачу інформації іноземною мовою, структурування висловлювання. Поведінковий компонент реалізується завдяки мовному етикету, залученню студентів до рольових ігор тощо [8].

По суті, кожна наукова думка наче доповнює попередню. Ми долучаємося до поглядів вчених на формування комунікативної компетенції у студентської молоді. Уважаємо її провідною для засвоєння іноземної мови. Власне, формування комунікативної компетентності запорука здійснення ефективної професійної взаємодії. Професійна діяльність працівників зі знанням англійської мови може стати рушієм розвитку міжнародного співробітництва. Працівники зі сформованою англомовною комунікативною компетентністю зможуть легко абсорбувати

прогресивні ідеї, вилучити з інформаційного потоку необхідні знання, віднайти шлях налагодження професійних контактів, генерувати власні рішення, спираючись на досвід вітчизняних та закордонних фахівців. Відсутність же сформованої англомовної комунікативної компетентності може стати причиною відмови під час влаштування на роботу: "...Частою причиною відхилення кандидатури молодого випускника після співбесіди із роботодавцем у галузях медицини, юриспруденції та інших сферах, що передбачають безпосередню роботу з людьми стає відсутність розвинених комунікативних здібностей або некомунікабельності, тобто надмірна "сухість" спілкування" [5, 44]. Тому одним із вагомих завдань у процесі навчання у ВНЗ майбутніх працівників соціономічної галузі має бути саме формування англомовної комунікативної компетентності, зважаючи як на вербальні, так і на невербальні засоби її вираження.

Отже, ми проаналізували наукову літературу та окреслили межі вивчення проблематики вітчизняними та зарубіжними науковцями, визначили потрактування термінів "професійна взаємодія" та "комунікативна компетентність", розглянули наукові підходи до розуміння поняття "комунікація". Уважаємо, що значення англомовної комунікативної компетентності для здійснення професійної взаємодії представників соціономічних професій досить складно перецінити. У сучасному освітньому процесі володіння комунікативними навичками є не просто бажаним критерієм професіоналізму, а вкрай необхідним інструментом у повсякденній роботі фахівця. Саме тому ця проблема потребує подальших педагогічних досліджень з метою покращення ефективності навчання студентів англійській мові.

1. Антонюк Н.М. Вивчення іноземних мов в контексті гуманістичної освіти / Н.М. Антонюк, О.Ю. Титаренко, І.В. Горохова // Вісник академії адвокатури України. - 2009. ч. 1. С. 228-233.

2. Браніцька Т. Загальна характеристика фахівця соціономічної професії / Т. Браніцька // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". 2012. – № 6. – С. 25 – 28.

3. Власова В.П. Модульно-рейтингові технології формування професійно-комунікативної компетентності в процесі навчання іноземній мові / В.П. Власова // Вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2010. № 1. – С. 145 – 149.

4. Гомонюк О.М. Комунікативна компетентність майбутнього фахівця соціономічної сфери як

складова професійно-педагогічної культури / О.М. Гомонюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2014. – вип. 37. – С. 176 – 180.

5. Гончар О.В. Іноземна мова як засіб розвитку комунікативної компетентності учасників навчального процесу вищої школи / О.В. Гончар // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди 2012. – вип. 39. – С. 39 – 47.

6. Дишко О.Л. Теоретичні засади формування професійної взаємодії фахівців з туризму зі споживачами туристичних послуг / О.Л. Дишко // Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2013. – № 3. – С. 22 – 25.

7. Добротвор О.В. Комунікативна компетентність як предмет наукового дослідження / О.В. Добротвор // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. вип. 3. – С. 56 – 62.

8. Ісаєва О.С. Розвиток комунікативної культури студентів вищих медичних навчальних закладів у процесі вивчення іноземної мови / О.С. Ісаєва // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – вип. 28. С. 494 – 500.

9. Кожушко С.П. Професійна взаємодія та її характеристики / С.П. Кожушко // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2013. – № 38 – 39. С. 247 – 252.

10. Петровская Л.А. Компетентность в общении: социально-психологический тренинг / Л.А. Петровская. М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.

11. Сараєва С. Компетентнісний підхід до формування готовності майбутніх кваліфікованих робітників сфери обслуговування до професійної взаємодії / С. Сараєва // Молодь і ринок. – 2012. – № 6. – С. 146 – 149.

12. Ситнік С. В. Особистісний потенціал як умова професійної взаємодії / С.В. Ситнік // Вісник Одеського національного університету. Психологія. 2012. т. 17. вип. 8. С. 168-175.

13. Шигонська Н.В. Толерантність як складова професійної взаємодії медичних працівників / Н.В. Шигонська // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. – 2013. № 11. – С. 162 – 167.

14. Шишко А.В. Комунікативна компетенція як складова педагогічної компетентності майбутнього викладача іноземної мови / А.В. Шишко // Вісник Дніпропетровського університету імені А. Нобеля. Сер. "Психологія та педагогіка". – 2015. – № 2 (10). – С. 245 – 250.

15. Юсеф Ю.В. Теоретичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх лікарів / Ю.В. Юсеф // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – вип. 3. – С. 187 – 194.

Стаття надійшла до редакції 23.08.2016